

Selvstændighedstrang

Vejlby-Kauslunde Husmandsforening 11. jan. 1903 - 1. jan. 2003

af Skjold Christensen

Husmandsforeningerne fylder i disse år 100 år. Og i 2003 blev det Vejlby-Kauslunde Husmandsforenings tur. Det har givet Lokalhistorisk Forening for Vejlby-Strib sogne anledning til at dykke ned i de gamle protokoller.

Sådan startede det...

I slutningen af 1800 tallet var der endnu ikke parlamentarisme, dvs. den siddende regering var udnævnt af kongen og byggede ikke på et flertal i folketinget. Situationen var efterhånden uholdbar.

Efter valget i 1901 dannedes det første Venstreministerium. Nu kunne landbostanden også regere. Det gav selvtilid med et enkelt ord kunne det kaldes selvstændighedstrang. I 1894 var der nedsat en landbokommission med det formål at skaffe den voksne landarbejderklasse jordlodder af en sådan størrelse, at det kunne sikre familiens eksistens. Desuden ønskede det store landbrug at fastholde arbejdskraften i en tid, hvor stadig flere emigrerede eller søgte mod de store byer. Resultatet af kommissionens arbejde blev "Lov om tilvejebringelse af jordlodder til landarbejdere" fra 1899. Loven gav mulighed for, at staten på visse betingelser kunne låne landarbejdere op til 9/10 af en købesum på maksimalt 4.000 kr. for husmandslodder på mellem 3 1/2 og 5 td. htk., svarende til 1 - 4 1/2 ha. middelgod jord. Låneren skulle have dansk indfødsret, være i alderen 25-50 år, ustraffet, gældfri, have arbejdet mindst 5 år i landbruget og ikke have modtaget fattighjælp. Desuden skulle han selv yde 400 kr. i købet. Til at bedømme ansøgere nedsattes en tremandskommission i hvert amt. Lånet skulle forrentes med 3% og var afdragsfrit de første 5 år.

Husmandsbrug fra før lovene om statshusmandsbrug: Kouvrogvej 35, Kustrup. Foto: Skjold Christensen, 2003.

Det var en tid, hvor de sociale forskelle i samfundet ikke bare var store, men også af de fleste betragtedes som naturgivne. Et menneskes livsforløb var stort set bestemt fra fødslen: For de få var en fremtidig besiddelse af en gård en realistisk mulighed, for de mange var derimod frygten for at havne på en anden gård, nemlig fattiggården, ikke mindre realistisk.

Der var opbrud i det politiske landskab. Bønderne pressede på for at få magten. De fik den. Følgen af landboreformerne, jordudskiftningen og ophævelse af landsbyfællesskabet var en helt ny bevidsthed. Det var starten på enkelmandsdriften i

dansk landbrug – familiebruget. Det var grundlaget for den menneskelige selvhævdelse og selvstændighedstrang.

Hertil kom andelsbevægelsen: Landbruget havde indtil omkring 1870erne været kornproducerende og korneksporterende. Det ophørte i løbet af få år. Nye lande der kunne producere korn billigere end f.eks. Danmark oversvømmede markedet. Priserne faldt. Der måtte tænkes nyt. I løbet af få årtier blev dansk landbrug omstillet fra kornproduktion til animalsk produktion, og andelsbevægelsen var grundlaget for denne omstilling. Små som store producenter kunne levere til andelsselskaberne. Alle fik samme afregning, og alle bestemte lige meget. En mand en stemme. Det var noget fuldstændigt nyt. Husmanden kunne hamle op med landmanden. Der blev oprettet andelsselskaber overalt: mejerier, slagterier, foderstofselskaber, fjerkræslagterier, andelsægssalgsforeninger osv. osv. Lille som stor producent kunne komme af med produktionen, og andelsselskaberne solgte videre både til hjemmemarkedet og til eksport.

Husmændene er den stand, der har betydet den største ændring af det danske kulturlandskab. I hele udskiftningsperioden skete ingen nævneværdig vækst i bondestandens antal. I 1688 var der godt 58.000 gårde og i 1835 var tallet steget til 66.000 gårde. I 1688 var der ca. 13.000 husmænd, i 1835 var tallet steget til ca. 63.000. Denne kraftpræstation overgås i verden kun af USA, da prærien blev opdyrket.

Det er næppe for meget sagt, at husmændene var foregangsmænd, når det drejede sig om at opdyrke land, indføre nye dyrkningsmetoder. Kort sagt være med på det sidste nye.

Takket været husmændenes indsats skiftede det dyrkede land karakter. Fra 1861 til 1901 voksede det dyrkede areal med 1 mill. tønder land. Arealet voksede med 25%. Man skal huske på, at landets samlede areal skrumpede katastrofalt på grund af nederlaget i 1864, hvor vi mistede Sønderjylland.

Husmandsudstyknings i Vejlbys sogn

Der er vel sjældent sket en så iøjnefaldende ændring af det danske landskab som i de år, da de gamle landsbyer ved udskiftningen, blev spredt ud over det åbne land. De udskiftede agre kom under pleje som ingen sinde. Gårde og husmandssteder skød op overalt i det tidligere åbne land.

De husmandsbrug, der opstod på dette tidspunkt, fik ofte tildelt et stykke overdrev i udkanten af ejerlavet, mens senere brug blev udskilt fra allerede eksisterende ejendomme.

Manglen på arbejdskraft i landbruget i 1890erne er baggrunden for den store husmandslov i 1899 og loven om statslån for tilvejebringelse af jordlodder til landarbejdere. Brugenes størrelse blev sat til 1-1 1/2 ha. Loven blev fornyet hvert femte år, hver gang med en forøgelse af det maksimale areal. Fra 1909 blev det selvstændige landbrug sat som formål, og der kunne opnås tillægslån til køb af tillægsparceller til de indtil da etablerede brug. Husmandsbevægelsen var udtryk for en trang til økonomisk og social selvstændighed og krævede større brug ud fra den betragtning, at de brug gav fuld beskæftigelse og dermed grundlag for en families eksistens. En af de største udstykninger fandt sted i 1920erne fra godset Billeshave. Baggrunden for dette begyndte

Billeshaves hovedbygning. Den første likvidering af dette gods fandt sted i 1803, og i 1920'erne blev dets jorde brugt til at dække Fænøs (dvs. godset Hindsgavls) pligt til at udstykke husmandsbrug. Foto: Skjold Christensen, 2003.

i virkeligheden, da godsejer Carl Lawaetz købte Fænø fra stamhuset Hindsgavl i 1921.

I henhold til lov af 4. oktober 1919 om lens, stamhuses og fideikommisgodsers overgang til fri ejendom skulle Hindsgavl afgive udstykningsjord, og denne pligt blev overført til Fænø. Det passede imidlertid ikke Carl Lawaetz, så han rettede henvendelse til enkefru Hey, og det lykkedes ham at købe Billeshave til overtagelse pr. 1.1.1926 for 300.000 kr. Samtidig indgik han en overenskomst med landbrugsministeriet, som gav ham tilladelse til at stille 193 tdr. land af Billeshaves jorder til rådighed for udstykningen i stedet for Fænø.

Billeshaves landbrugsjord blev nu opdelt i seks-ten lodder. Lod nr. 1 forblev indtil videre ved Billeshave. Lodderne 2 – 14, der var udset til stats-husmandsbrug, blev fordelt ved lodtrækning den 18.3.1926 sammen med lodderne 15-16 som mindre tillægsparceller, der gik til allerede eksisterende landbrug. Den 1.4.1926 overtog de tretten hus-mænd deres ejendomme, som hver var på ca. 10 tdr. land. Ved overtagelsen skulle de ikke foretages nogen udbetaling; men jorden forrentede med 4 1/2 %. Staten ydede et byggelån på 10.500 kr., hvoraf kun de 8.000 kr. skulle forrentes, medens det hele efter tre års forløb skulle afdrages.

Statshusmandsbrug på Billeshaves jorder: Røjleskovvej 11. Foto: Skjold Christensen, 2003.

Der forestod nu de nye husmænd nogle svære år, inden de forsømte og til dels dårlige jorder gav fuldt udbytte. Siden kom landbrugskrisen, som var ved at slå mange ud. Efter 25 år sad endnu 8 af de oprindelige købere tilbage på deres ejendomme, i 1973 var tallet faldet til 3. Omkring 1966 måtte et par af husmandsbrugene afgive jord til Statens Olieberedskabslager. Som tiden gik blev brugene mindre rentable, nogle husmænd måtte tage fabriksarbejde, andre drev gartneri og frugtavl eller forpagtede eller bortforpagtede jord, således at det i dag er svært at følge ejendommens og jordernes tilhørsforhold i den forløbne tid.

Et statshusmandsbrug fra Billeshave – Bøgelundgyden 3 (Vestfyns Rideklub) var ejet af Karl Olaf

Nielsen. Karl Olaf Nielsen blev kaldt "mølleren" fordi han tidligere havde været møller på Katrinebjerg. Ejendommen er bygget i 1926. Den var på 9 1/2 tdr. land. Ejendomsskyld var på kr. 16.500 og grundskyld på kr. 6.400. Besætningen var på 1 hest, 5 køer, 2 ungvæg og 10 svin (1946).

En anden større udstykning skete i 1939, hvor gården Karensminde på Staurby mark i 1939 blev solgt til Statens Jordlovsudvalg og blev overtaget i 1940. De udstykkede husmandsbrug findes ikke mere, men navnene findes stadig: Granly, Standholt, Nyvang(svej), Stensgård(vej). Hvor gården Karensminde lå, ligger i dag hotel.

Husmandsforeningen stiftes

Behovet for at organisere sig voksede. Overalt dannedes lokale husmandsforeninger. I Vejlbj Sogn blev også stiftet en husmandsforening. Det er i år 100 år siden.

Om baggrunden for stiftelsen i Vejlbj Sogn findes ingen optegnelser. Hvor mange der var til stede, hvem der havde indkaldt til mødet, er der ingen optegnelser om. Der blev end ikke ført en protokol ved den stiftende generalforsamling. Protokol blev først ført fra 1907.

I protokollen fra 11. maj 1907 kan læses følgende: "Foreningen er stiftet ved et møde i Røjle forsamlingshus 11. januar 1903. Jens Mathiasen, Billeshave Skov, blev kredsformand.

Ved årsmødet samme sted 11. marts 1904 valgtes Søren Hansen, Vejlbj Skov, til kredsformand.

Ved årsmødet i Røjle 23. maj 1905 genvalgtes Søren Hansen til kredsformand.

Ved årsmødet nævnte sted 23. maj 1906 valgtes Hans Pedersen, Røjle Mose, til kredsformand.

Underskrevne bestyrelsesmedlemmer attesterer herved, at ovenstående er i overensstemmelse med sandheden.

Røjle, den 11. maj 1907

Hans Pedersen

Markus Markusen

Jens Rasmussen

Hans Larsen Eskildsen"

Forhandlings-
protokollens første side.
Privateje.

Foreningen er stiftet ved et Møde i Røjle
Forsamlingshus 11 Januar 1903 Jens Mathiasen
Billeshave Skov blev Kredsformand.
Ved Aarsmødet samme Sted 11 Marts 1904
valgtes Søren Hansen Vejlbj Skov til Kredsformand.
Ved Aarsmødet i Røjle 23 Maj 1905 genvalg-
tes Søren Hansen til Kredsformand.
Ved Aarsmødet nævnte Sted 23 Maj 1906
valgtes Hans Pedersen Røjle Mose til Kredsformand.
Underskrevne Bestyrelsesmedlemmer attesterer
herved at ovenstaaende er overensstemmende med
Sandheden. ~

Hans Pedersen
Jens Rasmussen

p. H. Røjle den 11 Maj 1907
C. Markus Markusen
Hans Larsen Eskildsen

Endnu et statshusmandsbrug: Røjleskovvej 15.

Foto: Skjold Christensen, 2003.

Nu kunne der tages fat. Husmandsbevægelsen var som bevægelse omfattende og fik styrke gennem de mange lokale husmandsforeninger der i de år skød frem overalt.

De lokale husmandsforeninger tog sig af lokale opgaver. Husmandsforeninger dannede hovedkredse, amtskredse og øverst De samvirkende husmandsforeninger. Det lokale arbejde var altså forudsætningen for, at der på landsplan kunne arbejdes med at skaffe bedre vilkår for husmandsstanden.

Protokollerne fortæller.....

Der går en rød tråd gennem hundredårs protokoller. Der er vekselvirkning mellem det faglige og det sociale/kulturelle arbejde. Der er hele tiden faglige arrangementer, og der er hele tiden arrangementer med et stærkt socialt indhold.

Det blev hurtigt klart for husmændene, at "kundskab er magt". Det betød, at husmændene forlangte

lige adgang til den almindelige skole. Husmændene stillede krav om forbedring af skoleforholdene på landet. Datidens undervisning var ordnet, så børnene skulle møde i skole 4 dage ugentligt om vinteren og 2 dage ugentligt om sommeren. Med denne ordning kunne de større landbrug få tjenestebørnene om sommeren, når der var brug for deres arbejde. Men allerede omkring 1910 har skoleforholdene på landet forbedret sig mærkbart takket været Husmandsforeningernes indsats.

I Vejlbj Sogns husmandsforening blev disse krav omsat til jordnær handling, der havde betydning for den enkelte husmand. Allerede på generalforsamlingen i 1908 blev der stillet forslag om afholdelse af "vandrende landbrugskursus". Den 1. december 1909 vedtog bestyrelsen at gennemføre kurset. I protokollen står følgende:

"Det vedtoges, at adgangen til foredragene er gratis for ansøgerne, husmandsforeningens medlemmer og koner. Andre betaler 25 øre for hver aften med 2 foredrag.

Det vedtoges at bekendtgøre møderne ved at udsende trykte sedler gennem skolerne og at søge en del foredrag afholdt før jul.

Den nærmere ordning med kørsel af foredragsholderne og disses bespisning overlodes til bestyrelsen".

En indsats, der også er vigtig i foreningens arbejde, er planteavlsforsøg. Forsøgene skete med bistand fra foreningens konsulenter på medlemmernes marker. Det er vigtigt at have de nyeste sorter og dyrkningsmetoder indenfor rækkevidde.

I 1908 drøftedes ligeledes på generalforsamlingen forslag om indkøb af en radsåmaskine. Forslaget vandt almindelig tilslutning, men blev udsat til senere. Husmandsforeningen indkøbte også andre maskiner – f.eks. sprøjter til udlejning til forenin-

gens medlemmer. I 1925 blev sprøjten solgt, da der forestod en større reparation. Det blev i 1930 besluttet på generalforsamlingen at købe en ny.

I 1915 drøftede bestyrelsen sprøjternes tilstand. Det havde nemlig vist sig, at disse ikke blev behandlet, som det var ønskeligt. Der blev derfor udpeget to tilsynsmænd, én for den nordlige og én for den sydlige del af sognet.

Foreningen afholdt også igennem mange år regnskabskurser. Det var vigtigt, at den enkelte husmand var i stand til at føre bedriftens regnskab – så han vidste hvad han havde indkøbt og på samme måde, hvad der blev solgt.

I 1910 blev det besluttet at afholde markbesigtigelse (markvandring) under ledelse af lærer Engel fra Husmandsskolen. Under en kyndig ledelse af lærer Engel blev udvalgte marker og afgrøder grundigt gennemgået med henblik på give den enkelte husmand viden. Husmandsforeningen afholdt meget længe disse markvandring, i midten af 1980'erne afholdes markvandring af Hovedkredsen. Det er også heromkring det faglige arbejde får en mindre fremtrædende plads i lokalforeningen.

I 1911 bliver det besluttet at afholde et husholdningskursus og at forhandle med lærerinderne om kursets enkeltheder.

Husmandsforeningen tog sig af mange opgaver. Medlemmerne kunne bestille frø og korn gennem husmandsforeningen. Det har åbenbart knebet med betaling til rette tid, derfor blev det på generalforsamlingen i 1910 vedtaget, *"at vedkommende skal betale sin part til formanden, når denne sender bud, at varerne er ankommet"*.

Der kom også skrivelse om, at der kunne købes islandske heste gennem Husmandsforeningerne.

Omkring 1930 blev det drøftet om at indkalde til møde om oprettelse af en kvægavlsforening.

Husmandsforeningerne var også aktive i oprettelse af et fjerkræslagteri på Fyn. I 1931 blev det besluttet, at det skulle ligge i Svendborg.

Det er ikke så ofte, der i protokollen skrives om egentlige lokale konflikter, men på generalforsamlingen i 1938 opfordrede et medlem til, at husmandsforeningen skulle få bragt Sognerådet og Dansk Arbejdsmandsforbund sammen, så den stående konflikt kunne blive bilagt. Et andet medlem opfordrede til ikke at blande sig.

Husmandsfamilier har altid måtte "vende femøren". Indtægterne slog kun til ved at være sparsommelig. Denne holdning har helt naturlig også smittet af i husmandsforeningen. Der blev ikke bare brugt penge – det skulle ske efter grundige overvejelser. Denne lille historie viser på bedste måde denne holdning. På generalforsamlingen i 1946 blev det foreslået, at foreningen skulle anskaffe en dirigentklokke. Formanden fik overdraget at undersøge, hvad en sådan ville koste. Forretningsudvalget kunne så give tilladelse til indkøb, hvis man mente, det var forsvarlig. Næste gang der er noget om dirigentklokke, var i forbindelse med 50 års jubilæet i 1953, hvor 6 tidligere formænd som gave gav en dirigentklokke!

Rationeringsmærker fortsatte flere år efter befrielsen. Formanden kaldte til orden i 1948, hvor han på generalforsamlingen udtalte: *"Der drives en udstrakt handel med rationeringsmærker til olieklager på steder, hvor man har solgt besætningen"*.

I 1935 fik Annine Mathiesen – enke efter foreningens første formand – en blomsterhilsen, og der blev plantet et træ på hendes afdøde mands – Jens

Mathiasen – grav. Ved jubilæumsfesten i 1943 blev hun udnævnt til æresmedlem. Annine Mathiesen døde i 1949. Hun testamenterede 100 kr. til foreningen. Det blev besluttet at indkøbe sangbøger for pengene.

Landbruget ændrer sig

I 1954 kom de første tegn på den begyndende mekanisering af landbruget. Der afholdtes traktordemonstration for mindre landbrug.

I 1961 var der landbrugskonflikt. Her var forskellen mellem Husmandsbevægelse og Landboforeninger tydelig. Landboforeningerne opfordrede til leveringsstop for smør, flæsk, æg og slagtekreaturer. Husmændene sagde nej. Der kom leveringsstop. Der blev bragt billeder i TV og aviser af landmænd, der hældte mælk på møddingen eller i kloakken. Det gjorde ondt hos husmændene.

I 1963 var der vinterforedrag om: kvægavl, svineavl og svinefordring og om landbrugets mekanisering. Så sent som i 1952 blev det skrevet om mekanisering i landbruget, at det sikkert var en god og klog foranstaltning på de større landbrug. Men mon dog ikke husmandsbruget som helhed helst måtte se dette spørgsmål lidt an? *"Nægtes kan det nu en gang ikke, at man hidtil og endda på udmærket vis, har kunnet dyrke husmandsbrug med 'Lotte' som trækraft, og det kan sikkert uden skade lade sig praktisere nogle år endnu".* I 1966 blev der ansat en maskinkonsulent i De fynske husmandsforeninger, og i 1967 begynder skriften at vise sig på væggen.

I 1971 kom ny jordlovgivning med mulighed for lån til staldbygninger. Vejlbj-Kauslunde husmandsforening var den eneste forening med medlemsfrem-

gang. Foreningen afholdt stadig faglige møder. Der blev holdt foredrag om specialisering inden for kvæg- og svinehold. De faglige møder afspejler hvilke forandringer, der var sket inden for landbruget. Når der var nye initiativer på vej, blev der afholdt faglige møder til støtte for den enkelte husmand.

Statshusmandsbrug udstykket fra gården Karensminde i 1939. Ejendommen "Strandhøj" på Skovsvinget 60.

Foto: Skjold Christensen, 2003.

I 1978 fyldte foreningen 75 år. Da blev der holdt fest i Røjle Forsamlingshus.

Antallet af møder i bestyrelsen begyndte i denne periode at falde. Det er også i denne periode at medlemstallet begyndte at falde. Strukturtilpasningen tog fart, og foreningens arrangementer skiftede karakter: Det faglige er væk - tilbage er arrangementer af ren socialt eller kulturelt indhold.

Aktiviteter i foreningen

Udflugter var i mange år en tilbagevendende begivenhed. I 1911 gik turen til Båring skov. Det gav i øvrigt et underskud på 8 kr. 70 øre, som foreningen dækkede. Udflugterne kunne gå vidt omkring. I 1915 gik udflugten til Husmandsskolen ved Odense. I 1929 gik udflugten til Bogense, Gyldensten, Husmandsbrugene ved Nislevgård, Dallund Slot og Kom-igen-kro. I 1937 gik udflugten til Vildbjerg og Vesterhavet. Udflugter kunne også foregå inden for sognet. Således gik turen i 1916 til Stutterigården, hvor Bonne Christensen læste op.

Der blev også afholdt teaterture til Odense. I 1925 deltog 52 af foreningens medlemmer i en sådan tur. Husmandsforeningens udflugt var den eneste mulighed for at komme ud og se sig omkring. Udflugterne var datidens form for socialt samvær

Fra starten var haven et vigtigt element for husmandsfamilien. Husmandsbrugene har altid været kendetegnet af en mangfoldighed af produkter. Der var først og fremmest markens afgrøder med kvæg, grise og frugt og grøntsager. Derfor kan det også læses i foreningens protokol, at en skrivelse fra Konserverproducentforeningen om det kommende

års priser på ærter drøftede. Frugt og grøntsager havde stor betydning for husmandsfamilien. Dygtigt drevet kunne det give et højt indtægt i forhold til det areal, der blev benyttet. Derfor var havevandring et fast punkt på foreningens sommerprogram. I mange år havde Fyns Amts Husmandsforening egen havekonsulent. Til stor sorg for mange medlemmer er denne ordning ophørt. En beretning fortæller om en husmandsfamilie i Nilslevgårdudstykningsen, som supplement til grisene dyrkede gulerødder. I 1972 - det bedste år - gav gulerødderne så meget, at det kunne betale det halve af investeringen i en ny sostald fra 1970.

I 1936 startede husholdningsudvalget. Indtil for ganske nylig har det været et selvstændigt udvalg meget egen bestyrelse og egen økonomi. Samme år afholdtes sykursus med 36 deltagere. Sognerådet havde spenderbukserne på. Man bevilligede gratis lys, varme og lokale samt 50 øre pr. undervisningstime. Husholdningsudvalgets kursustilbud har favnet vidt. Der blev tidligere afholdt henkognings og syltningskurser (før frysehusene/frysernes tid), små maskiner i køkkenet, desserter, "grøn-husholdning" og en aften med antikviteter. Der er igennem årene afholdt mange madlævningskurser. Husholdningsudvalget har også afholdt mange underholdningsaftener ofte med "kendte" underholdere. I 1984 underholdt Arne Lundemann. I 1983 afholdt udvalget en "Sigfred Pedersen aften" med John Godtfredsen og Bent Vigg, Laurits Petersen, "Den syngende maler" og Åge. 232 deltog i dette arrangement.

I 1948 afholdtes en dessertkursus, hvor herrene senere kom "og smagte på herlighederne".

Røjle Forsamlingshus, der var midtpunkt for Husmandsforeningens arrangementer. Foto: Skjold Christensen, 2003.

Den sidste fæster i Vejlby Sogn.

Arnold Andersen, Nyskov – tidligere formand for Vejlby-Kauslunde Husmandsforening skrev dagbog. Han var født på Frøbjerg-kanten, men kom som ung til Røjle for at tjene først på Brøndgård. Beretningerne fra hans tid i Røjle og senere som husmand i Nyskov er ikke udgivet. Men et uddrag hører hjemme her. *"Vi overtog omkring 1941) min kones fødehjem (i Nyskov), som i øvrigt var et fæstehus under Stutterigården. Vi fik det i fæste efter svigerforældrene. Fæsteafgiften var 4% af den til enhver tid gældende ejendomsskyld. Men samtidig fulgte pligter med i fæstekontrakten. Således skulle jeg stille på Stutterigården, når der var brug for en mand. Det var jo især i roetiden, høsten og sko-*

varbejde om vinteren og til den dagløn, som var gængs på egnen. Dette arbejde var som regel 70-80 dage om året."

I 1953 søgte Arnold Andersen om at få indlagt kraft på ejendommen. Dette skulle betales af ejeren, dvs. af Stutterigården, men denne afslog. Dermed var der ingen anden udvej, end at han må sælge fæstehuset til Arnold Andersen. Prisen blev fastsat iflg. Loven til ejendomsskylden + 30% minus de forbedringer, fæsteren havde foretaget. Prisen blev fastsat til kr. 14.000. Hermed var den sidste fæsteejendom i Vejlby Sogn købt fri. *Det var en glædens dag, skriver Arnold, at komme hjem til Martha og sige: "Nu har vi foden under eget bord".*